

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARI TARBIYACHILARINI TAYYORLASHNING DOLZARB MUAMMOLARI

Azizova Ziroatxon Baxodirovna

Qo`qon davlat pedagogika instituti o`qituvchisi

Yusufjonova Dilobar Anvarjon qizi, Baxodirjonova Mohira Akmaljon qizi

Qo`qon DPI talabalari

Shaxsning har tomonlama rivojlanishi va mutaxassis sifatida kasbiy shakllanishida uning mavjud bilim darajasi va shaxsiy xususiyatlari yetakchi o`rin egallaydi. Shuning uchun ham ta`lim-tarbiya jarayonida har bir ta`lim oluvchiga muayyan bilim, ko`nikma, malakalar bilan bir qatorda o`ziga xos shaxsiy sifatlarni hosil qilish ham nazarda tutiladi. Bo`lajak mutaxassisning muayyan bilim darajasi va shaxsiy sifatlariga tayangan holda hosil qilinadigan kasbiy bilim, ko`nikma va malakalar maktabgacha ta`lim sohasi mutaxassislarida qat`iy iroda, ishonch, bolajonlik kabi sifatlarning tarkib topishiga ham xizmat qilishi lozim.

Bo`lajak maktabgacha ta`lim sohasi mutaxassisi uchun e`tiborlilik, bolaning barcha xatti-harakatlarini nazorat qila olish, u tomondan beriladigan savollarning mohiyatini aniq va to`g`ri anglash, o`z vaqtida javob qaytarish, ta`lim oluvchilarga ijobiy ta`sir ko`rsatadigan didaktik vaziyatlarni tashkil eta olish kabi layoqatlarni hosil qilish muhim ahamiyatga ega. Bo`lajak pedagog-tarbiyachilarda turli ziddiyatlar, qarama-qarshiliklar vujudga kelganda tezkorlik bilan qat`iy qarorlar qabul qilish, ziddiyatlarni bartaraf etishga erishish, vaziyatlarni tanqidiy baholay olish, bolaga nisbatan ishonch, o`zini uning o`rniga qo`ya olish kabi kasbiy ko`nikmalarni shakllantirish talab etiladi. Pedagog-tarbiyachilar o`z faoliyatlari davomida hamkasblari va bolalar jamoasi orasida sog`lom muhitni vujudga keltira olishlari, jamoada obro` qozonishlari kerak. Pedagog-tarbiyachilar, birinchi navbatda, ijodkor, keng tasavvur, dunyoqarash va tafakkur, kuchli xotira, yuqori darajada hissiy o`z-o`zini boshqarish layoqatiga ega bo`lishlari zarur. Bo`lajak maktabgacha ta`lim tashkilotlari pedagoglarida bunday sifatlarning hosil bo`lishida auditoriyadagi o`quv jarayoni bilan bir qatorda pedagogik amaliyot ham muhim o`rin egallaydi. Pedagogik amaliyot jarayonlarida faol ishtirok etish, tajribali metodistlar va tarbiyachilarning ish faoliyatlari bilan tanishish, ulardan kasbiy mahorat sirlarini o`rganishlari istiqbolda o`z pedagogik faoliyatlarini samarali tashkil etishlari kelajakda ularning faoliyatlarini muvoffaqiyatli tashkil etish uchun zarur hisoblanadi. Pedagog-tarbiyachilarning ilg`or tajribalarini o`rganishlari ularning o`z kasbiy rivojlanish darajalarini ob`ektiv baholashlari, mavjud bo`shliqlarni o`z vaqtida ko`ra olishlariga ko`maklashadi. Pedagog-tarbiyachilar kasbiy rivojlanishlarini ta`minlashga yo`naltirilgan pedagogik jarayonni tashkil etishda talabalik davridan mavjud bilimlari, kasbiy mayllari, ehtiyojlarini o`rganish lozim.

Pedagog-tarbiyachilarda quyidagi kasbiy sifatlarni shakllangan bo`lishi lozim:

1. Bilimdonlik, vaziyatni o`z vaqtida va to`g`ri baholay olish, ijodkorlik, mulohazalilik, kuchli xotira va mustaqil fikrlash layoqatiga egalik tezligi, mantiqiy xulosa chiqara olish, diqqatning barqarorligi kabi intellektual sifatlarni.
2. Fikrni to`g`ri va ta`sirchan bayon qila olish, nazokat bilan so`zlash, xushmuomalalilik, hozirjavoblik, samimiylik, o`zgalar fikrini tinglay olish, mustaqil fikrga ega bo`lish, bolalar bilan dialog o`rnata olish kabi kommunikativ sifatlarni.
3. Qat`iyatlilik, jur`atlilik, shijoatlilik, mardlik, jasurlilik, tartib-intizomlilik, vaziyatni to`g`ri baholash hamda oqilona qarorlar qabul qila olish, vazminlik, insonparvarlik, mehribonlik, mehr-shafqatlilik,

mustaqillik, shijoatlilik, jismoniy barkamollik, faollik, sabr-toqatlilik, bardoshlilik, chidamlilik, harakatchanlik kabi irodaviy sifatlar.

4. Nafosat hissiga egalik, ozodalik, saranjom-sarishtalik, jozibadorlik, qaddi qomatni to`g`ri tuta bilish, nutqning ta`sirchan bo`lishiga erishish, emotsionallik, ijodkorlik, improvizatsiya va fantaziyaga moyillik kabi estetik sifatlar. Shu bilan bir qatorda oliy pedagogik ta`lim jarayonida tahsil olayotgan bo`lajak pedagogtarbiyachilar ijtimoiy-g`oyaviy jihatdan yetuklik, ijtimoiy faollik, faol fuqarolik pozitsiyasi kabi sifatlarga ham ega bo`lishlari kerak.

Pedagog-tarbiyachilarda kasbiy shakllanish jarayoni kommunikativ ko`nikmalar va pedagogic mahoratni egallashdan boshlanadi. Bo`lajak pedagog-tarbiyachilarning kasbiy tayyorgarligini ta`minlashga xizmat qiladigan bilimlarni ularga taqdim etishda zamonaviy yondashuvlar, konsepsiyalarga tayanish lozim. Shunga ko`ra, bo`lajak pedagog-tarbiyachilarga zamonaviy kasbiy bilimlarni taqdim etishda xalqaro tajribalarni ham alohida hisobga olish kerak. Chunki maktabgacha ta`limning bugungi kungi taraqqiyot darajasi, uni ta`minlovchi pedagogik-psixologik bilimlarni o`zlashtirmasdan turib, yetuk mutaxassis bo`lish mumkin emas. Pedagog-tarbiyachilarni istiqboldagi kasbiy faoliyatga tayyorlashda ajdodlarimizning bola ta`limtarbiyasiga oid boy merosidan ham foydalanish talab etiladi. Chunki ajdodlarimiz merosidan har bir insonni qadrlash, o`sib kelayotgan yosh avlod dunyoqarashini shakllantirish, yoshlarni o`z kasbini sidqidildan sevishga o`rgatish sohasidagi pedagogik ta`limotlarni o`rganish mumkin. Bunday ta`limotlar pedagogtarbiyachilarni kasbiy faoliyatga tayyorlashda nazariy-metodologik asos sifatida xizmat qiladi.

Ajdodlarimiz merosida kasbiy faoliyatni chuqur egallashga intilish zarurligini targ`ib qilish ustuvor o`rin egallaydi.

Abu Nasr Forobiyning ta`biricha, insonni axloqiy, estetik, jismoniy xususiyatlarini shakllantirish tarbiyachi va bilimdon ustozning vazifasidir. Abu Nasr Forobiy o`zining pedagogik ta`limotida tarbiyani ikki xil metod yordamida amalga oshirish mumkinligini isbotlab beradi:

1. Ixtiyoriy tarbiya.
2. Majburiy tarbiya.

O`z kasbini sidqidildan sevgan pedagog shogirdlariga mehribonlik bilan ixtiyoriy tarzda ta`limtarbiya beradi. Majburiy ta`lim-tarbiya beruvchi tarbiyachilar esa bu masalaga yuzaki, kasb taqozosi nuqtai nazaridan yondashadi.

Abu Rayhon Beruniy insonni tabiatning uzviy ajralmas qismi sifatida talqin qiladi. Shunga ko`ra, u o`zining pedagogik qarashlarida inson, uning baxt-saodati, ta`lim-tarbiyasi va kamoloti kasbiy faoliyatning asosini belgilashini ta`kidlaydi.

Alisher Navoiy esa o`zining bir qator “Hayrat-ul Abror”, “Farhod va Shirin”, “Saddi Iskandariy” kabi asarlarida inson muayyan bir kasbni egallashi lozimligi, uning ustasi bo`lishi zarurligini ijtimoiy ehtiyoj mahsuli ekanligini e`tirof etadi.

Ko`rinib turibdiki, bo`lajak pedagog-tarbiyachilarni kasbiy faoliyatga tayyorlashda dastlab kasbiy ehtiyojni shakllantirish, ularning qiziqish va mayllarini aniqlash asosida ularga pedagogik mahorat sirlarini o`rgatish, bosqichma-bosqich kasbiy tayyorgarlik darajasini tahlil etish asosida o`quv jarayoniga tuzatishlar kiritishi talab qilinadi. Pedagog-tarbiyachilar mashg`ulotlar mazmunini bolalarga tushunarli tarzda bayon etishi, ularni mustaqil fikrlash, faollikka o`rgatishi, qiyin topshiriqlarni oson bayon qilish usullarini topishi, bolalar bilan osongina muloqot o`rnata olishi, maktabgacha ta`lim pedagogikasi va psixologiyasiga oid manbalar bilan tanishishi, ular ustida ishlay olishi, o`zining kasbiy rivojlanishi yo`lida mustaqil bilim olishi, tarbiyalanuvchilarning psixologik holatini his eta olishi, ularning qalbini zabt eta olishi, ertak va topishmoqlarni bolalarga jonli, obrazli o`qib bera olishi lozim. Shu bilan bir qatorda, tarbiyalanuvchilarga pedagogik ta`sir ko`rsatish vositalari, usullari va metodlarini puxta egallagan bo`lishi zarur.

Zamonaviy maktabgacha ta'limda pedagogik jarayonlarning sifati va samaradorligini ta'minlashga intilish muhim ahamiyatga ega. Maktabgacha ta'lim sohasidagi islohotlarning samaradorligini ta'minlashda pedagog-tarbiyachilarning kasbiy mahorati, boshqaruvchilik salohiyati alohida ahamiyatga ega. Pedagog-tarbiyachilarga g'oyaviy-siyosiy bilimlarni taqdim etish jarayonida kasbiy kompetensiyalarning shakllanishiga erishish talab qilinmoqda. Maktabgacha ta'limni rivojlantirish bilan bog'liq talab va ehtiyojlar asosida mahoratli pedagog-tarbiyachilarni tayyorlash ularda kasbiy qiziqish, ehtiyoj va layoqatlarni shakllantirish orqali amalga oshadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida <http://lex.uz/docs/-4327235>
2. O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida <http://lex.uz/docs/-4327235>
3. <http://lex.uz/docs/-3805404> O'zbekiston Respublikasining ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan Davlat talablarini tasdiqlash haqida
4. <http://lex.uz/ru/docs/-5179335> Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standartini tasdiqlash to'g'risida
5. O'zbekiston Respublikasining ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari Ro'yxatdan o'tish. 03.07.2018 yildagi 3032-son.
6. Anvarovna, Sultonova Nurxon. "MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA INNOVATSION PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA LOYIHALASHTIRISHNING AFZALLIKLARI (TRIZ TEXNOLOGIYALARI)." " *ONLINE-CONFERENCES*" PLATFORM. 2023.
7. Anvarovna, Sultonova Nurxon. "O'QUVCHILARDA XULQ-ATVOR SIFATLARINI SHAKLLANTIRISHDA XALQ OG'ZAKI IJODI VOSITALARIDAN FOYDALANISH." *Role of Exact and Natural Sciences During the Renaissance III* (2023): 94-98.
8. Bakhodirovna, Halkuzieva Dilnoza. "Personality-Oriented Education in the Development of Creative Activities of Future Educators." *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education* (2993-2769) 1.8 (2023): 432-435.
9. Султонова, Нурхон Анваровна. "Теоретические основы подготовки детей в современных условиях к социальной жизни в семье." *Scientific progress* 1.6 (2021): 631-635.
10. Султонова, Нурхон. "ОРГАНИЗАЦИЯ ИГРОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДОШКОЛЬНИКОВ В РАЗВИВАЮЩИХ ЦЕНТРАХ." *Interpretation and researches* 1.1 (2023).
11. F.Qodirova Maktabgacha pedagogika-Toshkent 2019 yil